

סיפוריו של אריכא

הראיות המודגשת בה ולמרות הן רצון מצד המספר לחרוג ממסגרת הן כגרה בתיאורה היא מעוררת סלידה קלה. אך מיוחדת במינה היא אהבתו המוצנעת של דוד בסיפור הקצר, סירה ולא גונדולה, שלא באה אפילו לידי ביטוי של ממש.

גבוריו של אריכא אהבים ואהובים, אך בראש וראשונה אנושים הם. אין הוא מספר על האהבה כשלעצמה אלא על תכונות האדם האהוב, על גילויין של תכונות אלו באהבתו ועל גילויי האהבה בתכונותיו. רקע הסיפורים הוא על הרוב ארץ-ישראלי. יוצאי דופן הם "בסנוורים", שמקום עלייתו באמריקה וכן הסיפור "סירה ולא גונדולה" שלי גבי עלייתו אין המספר נותן סימני היכר ברורים. האיורה הארץ-ישראלית היא ברובה אוירת כפר ומושבה ורק במיעוטה, כגון ב"אקונין של ציר" וב"לילות אביב" היא נושמת עירי ניות. הדמויות אף הן מגלמות את הטי פוס הישראלי הנקרא בראש, הטיפוס הישראלי החדש העולה באופק חיינו, העוסק גם בדברים שאבות אבותיו לא העלו על דעתם ואינו מתכחש כנראה גם לערכים קודמים עבריים כרוחם ובי צרופם" ולצ"מ אלה הרל זוג העו" רים (ב"סנוורים") והסודני (ב"שומר המקסאה") הם לא רק טיפוסים לאיש" ראלים, אלא גם דמויות יוצאות דופן בכל מקום ובכל זמן.

העלילה השוטפת היא יסוד סיפוריו של אריכא, אך שטף האירועים והמע" שים אינו מונעו להוסיף על סיפור המעשה גם תיאור נוף חי או דומם. הטבע בסיפוריו אינו מופיע רק כסבע לשמי; הוא משולב בהחיות האדם ו" מתעלה בגלל מציאותו של האדם ב" קרבו — יתר על כן, בגלל קיום הן העולם החיצוני בקרב האדם. היחס הן מיוחד במינו לחי מתגלה בדמותו של זריו כלבו של ד"ר לשם, וכל אותו פרק המוקדש ללכב ולעיסוקו של ד"ר לשם באנתולוגית הכלבים, מעורר ענין ובתצחוק קלה של אהדה. לגבי ד"ר לשם, וכמובן גם לגבי המספר, הכל" בים אינם רק בני גזעים שונים לפי חלוקה מדעית; יש בצורתם החיצו" נית משהו המאפיין אותם יותר משמו" היהם; לגבי ידו קיימים כלבים "כבד" הסבר ועומדי-הפרצוף" ולעומתם "כל" בים נוגים" ערמוניים או עיינפש" ו" שואפי קרבות". אך לא רק החי מדבר בעדו ומקבל צביון אינדיבידואלי, גם בדימם מיטיב המספר לעורר רוח חיים — הבקבוקים שבמוהו של ד"ר לשם מדובבים בכותרותיהם: "מהם צרים וארוכים ותוגה אצילית, צפנית חר" פפת עליהם, ומהם כרסניים, גוצים ועליות יס-תיכונת שוכנת עליהם; מהם פשוטים ומצניעי צורה ומהם מפונקים...". וכשם שהמספר מיחס לדומם מתכונות החי, כך יש והוא משוה את החי לדומם דוקא, כדי להי מחיש את הבעתו ברגע מסוים — הס" רני שומר המקסאה לאחר שראה את ורדה, האשה הלבנה, דומה היה לכד

(הסוף בעמוד 6)

ספרו החדש של יוסף אריכא יום ולילה"*) השמיני לספריו, כולל ב" חלקו הגדול סיפורים מן הידועים כבר. קובץ הסיפורים נקרא על הסיפור "יום ולילה" הראשון מבחינת מקומו ב" ספר והאחרון מבחינת זמן כתיבתו. ואולם דוקא כותרת המשנה — "אש" כול-אהבים" — הולמת אותו יותר. בשמונת הסיפורים של הספר מת" גלות האספקריות השונות; שכן אהבתה של מרתה ב"יום ולילה" אינה כאהבתה של עדנה ב"אשה בפר" דס", וגינוניו של ד"ר לשם המתון ועדין-הנפש אינם בדומה לאהבתו הן סוערת והלוהטת של אביגדור. כל אשה" לדברי ורדה, היא סוד חי וחייה סתומה ונפלאה ואין אחת מהן דומה לחברתה". ואעפ"י כן, אכן, הרבה מן המשותף ומן הריאלי יש בין מרתה גבורת "יום ולילה", רות גבורת "הנערה והגולגולת" ובין עדנה גבורת "אשה בפרדס". שלוש הנערות מוצאות אושר באהבתן השניה מתוך שכחת אהבתן הראשונה, מתוך ניתוק קשריהן עם העבר. וכן יש משותף אצל ד"ר לשם ואצל חלמיש שומר הפרדס; ד"ר לשם כאילו הכיר את מרתה שנים, ולא יום שטרם הי" לים את מעגלו". ואף עדנה הרגישה אחר שיחה קלה עם חלמיש, "כי הנה היא מכירה את האדם הזה מזמן ורק במקרה לא נודמנו להשיח זה לזה דברים היוצאים מן הלב". ואם אצל ד"ר לשם וחלמיש כאחד מתעוררת הן אהבה מלבט ראשון, הרי אופייני הוא שאצל הנערות, עדנה ומרתה, פועלת תחילה תחושה הפיכה; מרתה הנתונה לרושם הפנישה עם ד"ר לשם אומרת לנפשה: "היא אלהים אדירים והרי איני מאהבת בו כל עיקר".

במידת מה קיים גם קו מאחד בין לורטה העיוורת, גבורת "בסנוורים", המשתוקקת לילד בעל עינים פקוחות ובין הסודני נוטר המקסאה החולם על קניית "אשה לבנה" ומוכן לעמ"ל שנים כיעקב ברחל; שניהם שואפים אל הן בלתי אפשרי ויחד עם זה רוצים ב" אסור, ובסופו של דבר נותנים על כך את הדין. דרך גילויי אהבתם של הנכר רים לזולת היא על פי רוב מקורית. מעניינים במיוחד הם דבריו של ד"ר לשם למרתה: "אין לך דבר בעולם שאפשר לאהוב אותו בלי לדעתו קודם כלומר מתכונן אני ליצור חי שרוח חיים באפו. אלא שישנם גם יוצאים מן הכלל, הנה דרך משל חש אני כי אותך אפשר לאהוב גם בלי להכירך קודם...". יש בכל החיות, כבאהבתו, מין צרוף ממוזג של רגשות אמיתית והגית שקולה בגילויי אהבתו של אשנבי הן ציר יש משהו מחליפות ותמורות הן אורות והצללים שבצבעי ציוריו. ואילו אהבתו של חלמיש מתגלית בצורה טב" עית ופשוטה. ניגוד גמור לכך היא התפרצות האהבה הבאנאלית שה אביגדור בסיפור "לילות אביב", שהמרות

(*) היצאת ספרים נ. טברסקי, תל- אביב, תשי"ב.

סיפוריו של אריכא

(סוף מעמוד 5)

שמרצים נבעו בו ולא יצלה עוד לשי-
מוש, קנאה עזה ויוקדת כרסמה את
לבו.

אמצעים אמנותיים אלה יש בהם
כדי להעיד על חוש הסתכלות
מסותת ואותה ראייה מגעת גם אל ה-
פנים. תיאור חדרו של אדם וסידור
תמציו קשורים כאן קשר אמיץ באו-
פיו, ועל פי רוב התיאור החיצוני ה-
פוקדם מאשר את התכונות הפנימיות,
כפי שהן מתגלות בהמשך הענין. פרטי
הלבוש מדברים לא פחות מקלסתר ה-
פנים. קפל שמלת אשה, צבע העגילים
בתנוכי אזניה, תיאור חיתוך עיניה הם
חלק בלתי נפרד מישותה והחיתה, כשם
שנעימת קולו, שרטוט כף ידו או דרך
הילוכו של גבר מעידים על תכונותיו.
ובמידה שאריכא מבחין בביסויים, בה
במידה הוא יודע להבחין בחיוכים ול-
גם בהם משמעות שונה. יש סתם, בת
צחוק" בשעת גופש והרחבת הדעת,
יש "חיוך מפרכס" שמצויה בו הבעת
התאפקות של לגלוג סלחני, ויש חיוך
המותח על הפנים, ולא רק על השפתים
בלבד, הבעה של חיבה מפורשת, ויש
חיוך ששזור בו, קורטוב של קורת-
רוח, ולעומתו, בת צחוק רפה וע-
שויה מתוך מבוכה ואונם.

אזנו של המספר מקוזה לשמוע גם
קולות כטבע, המשרים אורה מסוימת
על האדם; הוא מרגיש כי "תקתוקו
של מנוע באחד הפרדסים הבוקע ומת-
נבח לפתע תוך דממת בוקר או בין
השמשות, יש בו כדי לעורר געגועים
ולהרעיד מיתרים סמויים שבלב" ("יום
ולילה"), הוא יורד אף לסוד נשמתו
של אדם בשעה כרוכה של בדידות
ללא שעמום, ולעומת זאת הוא מתאר
אותה הרגשה האופפת אותנו בשעות
ריקית ולבנות, אחת השעות בהן אדם
מאבד, דומה, את תכלית המעשים בחיי
יומיום ותוהה לפתע על איזו נביבות
חסרת שחר, התובעת את תיקונה ואי
אתה יודע מה חיבה.